

30.8.2023

Sivistysvaliokunnalle

Asia: **OAJ:n huomioita oppivelvollisuuslausumien toteutumisesta sekä Opetus- ja kulttuuriministeriön vastauksista hallituksen vuosikertomuksen käsittelyä varten**

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ pitää välttämättömänä, että sivistysvaliokunta edellisen hallituksen vuosikertomusta käsitellessään uudistaa seuraavat lausumat, jotka se esitti eduskunnalle oppivelvollisuuden laajentamista koskevan lainsäädännön yhteydessä (EV 218/2020 vp).

Nämä lausumat ovat edelleen tarpeen ja osa niistä tukee nykyisessä hallitusohjelmassa olevia kirjauksia korostaen niiden toimeenpanemisen tärkeyttä. Orpon hallitusohjelma sisältää perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen osalta kirjauksia, jotka toteutuessaan vastaavat osaan edellisellä hallituskaudella aloitetuista, mutta vielä keskeneräisistä toimenpiteistä.

Esitämme lisäksi, että sivistysvaliokunta esittää lausuman, jossa se edellyttää hallitusta antamaan selvityksen hallituskauden puolivälissä tässä esitettyjen lausumien toimeenpanon tilanteesta.

Toimia koulutuspolun vahvistamiseksi ja tuen uudistamiseksi on jatkettava

OAJ pitää välttämättömänä, että koulutuspolun tukitoimien vahvistaminen toteutetaan säädösperusteisesti ja pysyvällä rahoituksella. Tuen kehittäminen hanketoiminnalla johtaa määräaikaisiin järjestelyihin ja vaikeuttaa pitkäjänteistä koulutetun henkilöstön rekrytointia sekä toiminnan kehittämistä. Tuki ei ole hanke vaan sen on oltava valtakunnallisesti yhdenvertaisesti ja säädösperusteisesti opiskelijan saatavilla.

Toisen asteen koulutuksen oppimisen tukea koskeva lainsäädäntö on väljä ja puutteellinen eikä se turvaa riittävää määrää erityisopetusta ja erityisopettajia oppilaitoksissa. Ammatillisessa koulutuksessa tulee säätää opiskelijan oikeudesta osa-aikaiseen erityisopetukseen ja tukiopetukseen. Kehittämistoimenpiteillä, riittävällä ja oikein kohdennetulla resursoinnilla tulee vaikuttaa siihen, että oppilaitoksissa on erityisopetuksen tehtävissä riittävä määrä kelpoisuusvaatimukset täyttäviä ammatillisia ja laaja-alaisia erityisopettajia ja heillä mahdollisuus antaa opiskelijoille erityisopetusta. Erityisopetuksen lisäksi Opiskeluvalmiuksia tukevien opintojen (OPVA-opinnot) hyödyntämistä tulee vahvistaa ja säätää kaikille opiskelijoille oikeus tukiopetukseen.

Lukiokoulutuksessa tulee jatkaa lukiolain mukaisesti uutena tukimuotona vasta hahmottuvan erityisopetuksen kehittämistä. Opiskelijan oikeudesta tukiopetukseen on säädettävä lukiolaissa. Osa-aikaista erityisopetusta on vahvistettava erityispedagogisen osaamisen vahvistamiseksi oppilaitoksissa. Nykytilassa erityisopettajia on opiskelijamäärään nähden erittäin vaihtelevasti ja valitettavan usein jopa 1:1000 opiskelijaa.

30.8.2023

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUVA) opiskelijoiden kohdalla oikeudesta erityisopetukseen säädetään yhtenevästi lain ammatillisesta koulutuksesta mukaan. TUVA-koulutuksessa opiskelija voi suorittaa myös lukion oppimäärään kuuluvia opintoja, jolloin opiskelijan oikeudesta oppimisen tukeen sovelletaan lukiolakia. OAJ edellyttää, että tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen osalta oikeudesta erityisopetukseen, osa-aikaiseen erityisopetukseen ja tukiopetukseen säädetään siten, että se koskee kaikkia TUVA opintoja yhtenevästi.

OAJ pitää tärkeänä, että **lausuman 5** mukaisesti ja myös hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti vaativaa erityistä tukea tarvitsevien ja/tai vammaisten opiskelijoiden opiskelijajapaikkojen määrällinen ja alueellinen saatavuus turvataan. Lisäksi OAJ kannattaa OKM:n kehittämissuunnitelmia (2023:35) vammaisten ja muiden erityistä tukea tarvitsevien tukipalveluiden kehittämisestä.

Edellä esitetyn perusteella esitämme, että sivistysvaliokunta uudistaa seuraavat lausumat:

Lausuma 1:

Eduskunta edellyttää, että oppivelvollisuus uudistuksen ohella tulee edelleen jatkaa koko koulutuspolun uudistamiseksi ja vahvistamiseksi tähtääviä toimia, sillä ne tukevat ja ovat edellytyksenä myös oppivelvollisuus uudistuksen tavoitteiden ja toimeenpanon onnistumisessa.

Lausuma 2:

Eduskunta edellyttää, että oppivelvollisuus uudistuksessa hallitus huomioi perusopetuksessa tehostettua tukea, erityistä tukea ja vaativaa erityistä tukea saaneiden oppilaiden oikeuden tukeen toisella asteella ja nivelvaiheen koulutuksessa.

Lausuma 3:

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa ja varmistaa sen, että erityistä tukea tarvitseville ja vammaisille nuorille taataan opintojen kannalta olennaiset tukivälineet.

Lausuma 4:

Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa sivistysvaliokunnalle selvityksen toimenpiteineen siitä, miten vammaisten ja erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tarvitsemien tukipalveluiden saatavuus toteutetaan eri organisaatioiden välisellä yhteistyöllä niin, että se selkeyttää ja parantaa tukipalveluiden saatavuutta ja oikea-aikaisuutta.

Lausuma 10:

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin, jotta turvataan ammatillisen koulutuksen sekä valmentavan koulutuksen oppivelvollisille oikeus erityisopetukseen.

30.8.2023

Opinto-ohjauksen vahvistamisessa edettävä toimenpiteisiin

OAJ pitää Opetus- ja kulttuuriministeriön johdolla toteutettuja ohjauksen kehittämistoimenpiteitä tarpeellisina, mutta riittämättöminä. Hankerahoituksella on vahvistettu oppilaitosten välistä ohjauksen koordinointia ja kehitetty ohjauksen rakenteita oppilaitoksissa. Hankkeiden asemesta on edettävä kohti pysyviä opinto-ohjausta vahvistavia toimenpiteitä.

Toteutettujen selvitysten mukaan ohjauksen määrällisessä saatavuudessa on kuitenkin huomattavia oppilaitosten sekä koulutusmuotojen välisiä eroja. Varsinkin ammatillisessa koulutuksessa opinto-ohjaajia on huomattavasti vähemmän (1:412) suhteessa opiskelijoihin kuin lukiokoulutuksessa (1:186).

OAJ pitää välttämättömänä, että opinto-ohjauksen vahvistaminen ja yhdenvertaisuus toteutetaan turvaamalla rakenteiden kehittämisen lisäksi opinto-ohjaajien riittävä määrä oppilaitoksissa.

Edellä esitetyn perusteella esitämme, että sivistysvaliokunta uudistaa seuraavan lausuman:

Lausuma 6:

Eduskunta edellyttää, että opinto-ohjauksen riittävät resurssit turvataan ja niiden saatavuutta seurataan.

Lähiopetuksen määrää ammatillisessa koulutuksessa on lisättävä

OAJ pitää välttämättömänä, että aiempien lähiopetusta runsaasti karsineiden leikkausten sekä opetuksen tarvetta lisäävän oppivelvollisuus uudistuksen vuoksi ammatillisessa koulutuksessa lisätään opettajan tai erityisopettajan tarjoamaa lähiopetusta. Alle puolet opiskelijoista kokee saaneensa riittävästi lähiopetusta. Työelämä on huolissaan ammatillisesta koulutuksesta valmistuvien opiskelijoiden osaamisesta. Lisäksi tavoite korkeakoulutettujen määrän lisäämiseksi edellyttää ammatillisesta koulutuksesta valmistuneiden riittäviä korkeakouluvalmiuksia.

Asetusta opetuksen ja ohjauksen määrästä (12 t/osp) ja sen toteuttamistapaa on seurattava tarkasti. OAJ:n tietojen mukaan lähiopetusta ei anneta riittävästi kaikissa oppilaitoksissa. Lisäksi on seurattava sitä, että opetuksen ja ohjauksen tarpeen arvioinnin lähtökohdasta säädetty minimimäärä opetusta ei ole käytännössä maksimimäärä, vaan opiskelija saa tarvitsemansa määrän opetusta.

Lähiopetuksen turvaamiseksi on taattava koulutuksen järjestäjille riittävät ja ennakoitavat resurssit ja kannustettava koulutuksen järjestäjiä huolehtimaan siitä, että nämä resurssit käytetään siten, että opiskelijoilla on täydet opiskelupäivät.

30.8.2023

Edellä esitetyn perusteella esitämme, että sivistysvaliokunta uudistaa seuraavan lausuman:

Lausuma 11:

Eduskunta edellyttää, että ammatillisessa koulutuksessa tulee vahvistaa opiskelijan oikeutta saada lähiopetusta. Toteutuneen lähiopetuksen määrää on seurattava.

Toisen asteen koulutuksen alueellinen saatavuus on turvattava myös ikäluokkien pienentyessä

OAJ pitää edellisellä hallituskaudella aloitettua valmistelua ja keskustelua rahoitusjärjestelmien kehittämiseksi tarpeellisina. Nuorten ammatillisessa koulutuksessa vakaan perusrahoituksen merkitys ja rahoitusjärjestelmän yksinkertaistaminen korostuvat oppivelvollisten koulutuksessa.

Lukiokoulutuksen osalta hallitusohjelman kirjaus rahoitusjärjestelmän kehittämisestä alueelliset saavutettavuus- ja olosuhdetekijät tunnistavaksi on kannatettava. OAJ korostaa, että lukiokoulutuksen osalta koulutuksen rahoituksesta annetun lain 23 b § leikkaa edelleen liki 1000 € opiskelijakohtaista yksikköhintarahoitusta. Hallitusohjelman kirjaus järjestelmän kehittämisestä vastaamaan koulutuksen todellisia kustannuksia on toteutettava pitkäjänteisellä rahoituksen vahvistamissuunnitelmalla.

Edellä esitetyn perusteella esitämme, että sivistysvaliokunta uudistaa seuraavan lausuman:

Lausuma 12:

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa uudistuksen vaikutuksia oppilaitosverkostoon ja opiskelupaikkojen saatavuuteen alueellisen tasa-arvon näkökulmasta sekä suurilla kaupunkiseuduilla että harvempaan asutuilla seuduilla

Keskeneräiseksi jäänyt laatukriteerityö on toteutettava eduskunnan lausuman mukaisesti

OAJ pitää välttämättömänä, että Sivistysvaliokunta toteaa lausunnossaan laatukriteerityön olevan vielä kesken ja että valiokunta edellyttää ministeriötä viemään eduskunnan lausumassaan edellyttämän yhdenvertaisuutta vahvistavan laatukriteerityön täytäntöön.

OKM oppivelvollisuuden laajentamisen seurantasuunnitelma (OKM julkaisu 2021:45)

Lausumassaan 13 eduskunta edellyttää, että lukiokoulutukseen tulee laatia laatukriteerit, jotta oppivelvollisten oikeus laadukkaaseen lukio- koulutukseen voidaan taata yhdenvertaisesti koko maassa.

Laatukriteerit valmistellaan lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelman yhteydessä.

30.8.2023

Vuoden 2021 Hallituksen vuosikertomuksessa laatukriteereistä mainittiin lausuman 13 osalta seuraavasti:

*Osana laatu- ja saavutettavuusohjelmaa valmistellaan lukiokoulutuksen laatustrategia laajassa sidosryhmäyhteistyössä vuoden 2022 loppuun mennessä. **Osana laatustrategiaa tarkastellaan lukiokoulutuksen laatukriteereitä.***

Laatu- ja saavutettavuusohjelman yhteydessä ei laadittu laatukriteereitä. Sen sijaan vuoden kestävä työ tuloksena laadittiin väljä, ylätasoinen laatustrategia, jonka mukaan laatukriteerit ja näiden mahdolliset mittarit voidaan laatia koulutuksen järjestäjän paikallisesti katsomalla tavalla.

Vuoden 2022 hallituksen vuosikertomuksen mukaan

Lukiokoulutuksen paikallisesti laadittavien laatukriteereiden tavoitteena on palvella koulutuksen ja siihen sisältyvän toiminnan paikallista kehittämistä.

OAJ:n näkemys on, että paikalliselle tasolle annettu laatukriteerityö ei vahvista koulutuksen yhdenvertaisuutta, joka oli Eduskunnan lausuman lähtökohta ja tarkoitus. Laatukriteerien tulisi yhdenvertaisuuden näkökulmasta olla valtakunnalliset ja sitovat.

OAJ:n näkemyksen mukaan väljä laadunvalvontaan velvoittava lainsäädäntö edellyttäisi täsmentämistä siten, että lukiokoulutukseen laaditaan säädösperusteiset, sitovat laatukriteerit. Laatukriteerien laadintatyö tulee toteuttaa sidosryhmäyhteistyössä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) johdolla. Karvin asiantuntemus laadun arvioinnista on otettava hyödyksi laatutyössä.

Karvi totesi lausunnossaan syksyllä 2022 lukiokoulutuksen laatustrategiasta ja laatukriteereistä, että

”strategia jättää avoimeksi keskeisiä kysymyksiä laadunhallinnan ja itsearvioinnin kehittämisen tavoista, vastuutahoista sekä strategian yhteydestä muihin toimintaa ohjaaviin asiakirjoihin. Asiakirjasta puuttuvat myös laadunhallinnan ohjauksen, koulutuksen, tuen ja koordinoinnin suuntaviivat.

Karvi esittää, että Lukiokoulutuksen laatustrategiaan lisättäisiin maininta kansallisten laatukriteereiden laatijataho(i)sta sekä koulutussektorin eri viranomaistahojen laadunhallintaan liittyvistä rooleista ja yhteistyöstä.

30.8.2023

Koska lainsäädännöstä ja opetussuunnitelman perusteista voidaan löytää ja tulkita lukuisia laatutavoitteita, Karvin kanta on, että kansallisten laatukriteerien laatimista ei tule jättää koulutuksen järjestäjien tehtäväksi tai kansallisella tasolla tekemättä siksi, että tehtävä koetaan liian haastavaksi, vaan lukiokoulutukselle on mahdollista luoda kansalliset laatukriteerit, kuten ne on laajapohjaisen yhteistyön avulla onnistuttu laatimaan muillekin koulutussektoreille.”

Edellä esitetyn perusteella esitämme, että sivistysvaliokunta uudistaa seuraavan lausuman sekä tuo lausunnossaan esiin puutteellisesti toteutetun laatukriteerityön ja edellyttää edelleen hallitusta vaatimaan Opetus- ja kulttuuriministeriön toimenpiteitä lausuman toteuttamiseksi.

Lausuma 13:

Eduskunta edellyttää, että lukiokoulutukseen tulee laatia laatukriteerit, jotta oppivelvollisten oikeus laadukkaaseen lukiokoulutukseen voidaan taata yhdenvertaisesti koko maassa.

Rahoituksen riittävyyttä on edelleen seurattava

Oppivelvollisuus uudistuksen todelliset kustannukset hahmottuvat vasta maksuttomaan opiskeluun oikeutettujen opiskelijoiden ikäluokkien täyttäessä oppilaitokset täysimääräisesti. Oikeus maksuttomaan opiskeluun jatkuu sen vuoden loppuun, kun opiskelija täyttää 20 vuotta tai kun tämä suorittaa toisen asteen tutkinnon.

Oppimateriaalien ja välineiden hankinnassa tapahtuu jatkuvaa hankintayhteistyön ja -osaamisen kehittämistä, joka vaikuttaa edelleen uudistusten todellisiin kustannuksiin.

OAJ:n kyselyiden (lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen ilmapuntari, 2022) mukaan oppivelvollisuus uudistus on lisännyt hallinnollista työtä sekä opetuksen ja ohjauksen tarvetta, jota ei ole riittävästi huomioitu uudistuksen resursoinnissa.

Edellä esitetyn perusteella esitämme, että sivistysvaliokunta uudistaa seuraavan lausuman

Lausuma 22:

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa oppivelvollisuus uudistukseen varatun rahoituksen riittävyyttä ja ryhtyy toimiin, mikäli se havaitaan riittämättömäksi.

Lausunto

7 (7)

30.8.2023

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
koulutuspolitiikan johtaja

Tuomo Laakso
erityisasiantuntija

Lisätiedot: Tuomo Laakso, 020 7489 659, tuomo.laakso@oaj.fi